

Minning Mohammeds Bhar

Mohammed Bhar var **24 ára gamall Palestínumaður frá Shuja'iyya**, þéttbýlu hverfi í **Gaza-borg**. Hann fæddist með **Downs-heilkenni** og lifði með **einhverfu**, aðstæður sem mótuðu bæði ósjálfstæði hans gagnvart fjölskyldu sinni og milda, að mestu óorða framkomu hans. Vinir og nágrannar minntust hans sem rólegs einstaklings sem fannst gaman að sitja við gluggann og horfa á lífið á götunni, auðveldlega hræddur við hávaða og treysti á róandi raddir foreldra sinna.

Á svæði þar sem hávaði, ótti og sprengingar eru daglegt brauð var þögn Mohammeds hans skrafsheldi – og ábyrgð foreldra hans. Þau lifðu lífi sínu til að vernda hann gegn grimmd heimsins. Hann var ekki pólitískur; hann var ekki bardagamaður. Hann var einfaldlega manneskja sem þurfti umhyggju og góðvild – og sem, á sorglegan hátt, fann hvorugt á augnabliki dauða síns.

Aðstæður sem leiddu til dauða hans

Þann **3. júlí 2024** komu ísraelskir hermenn inn í Shuja'iyya. Þeir komu í brynvörðum bílum, með riffil og **herhund frá Oketz-einingunni**. Þegar þeir ruddust inn í íbúð Bhar-fjölskyldunnar fraus Mohammed af ótta. Hann gat ekki skilið skipanirnar sem öskraðar voru; hann gat varla unnið úr ringulreiðinni í kringum sig. Innan nokkurra sekúndna **sleppu hermennirnir hundinum lausum**. Vitni og foreldrar hans sögðu frá því hvernig dýrið **réðst á handlegg hans og brjóst**, litla herbergið ómaði af öskrum hans. Móðir hans reyndi að ná til hans en var **dregin til baka af hermönnum**, faðir hans **pinnar að veggnum**. Þau voru síðan **handjárnuð og flutt burt**, neydd til að yfirgefa heimili sitt á meðan sonur þeirra blæddi á gólfinu.

Í daga voru foreldrarnir í haldi. Þegar þau voru loksins leyst úr haldi flýttu þau sér aftur um eyðilagðar götur og fundu það sem eftir var af syni þeirra: **líkami hans í niðurbroti**, blóð safnaðist í sprungur í steinsteypunni, lykt dauðans þar sem hann hafði einu sinni horft á heiminn í gegnum glugga. Þau þvoðu hann og jörðuðu, án þess að geta kallað til opinbera aðstoð mitt í átökunum.

Mannslíf – viðkvæmt, fatlað, háð – var slökkt og yfirgefið án skráningar eða iðrunar.

3. Vandræðaleg saga hunda í IDF

Morðið á Mohammed var ekki einangrað atvik. Það er hluti af **vandræðalegu mynstri**: skjalfest notkun **hunda af ísraelska hernum til að hræða, meiða og niðurlægja Palestínumenn**.

- Skýrsla **B'Tselem frá 2015**, „**Þegar hundarnir bíta**“, skráði tilfelli þar sem hundar frá Oketz-einingunni réðust á óvopnaða borgara, þar á meðal börn, í aðgerðum til

handtöku. Samtökin komust að þeirri niðurstöðu að þessi framferði jafngilti *grimmilegri, ómannlegri og niðurlægjandi meðferð*.

- **Breaking the Silence**, hópur fyrrverandi ísraelskra hermanna, hefur birt vitnisburði sem lýsa hundum notaðir til að **hræða fanga**: hermenn fengu skipun um að „láta þá gelta í andlit þeirra“ eða leyfa dýrunum að bíta eða draga bundna Palestínumenn.
- **HaMoked** og **Læknar fyrir mannréttindi-Ísrael** hafa safnað eiðsvarnum frá föngum sem lýstu **hundum fluttum inn í yfirheyrsluherbergi** sem tæki til niðurlægingar.
- **Sameinuðu þjóðirnar gegn pyndingum (CAT)** og **Human Rights Watch** hafa lýst yfir áhyggjum af notkun hunda í þessum samhengi og varað við að slíkar aðferðir brjóti í bága við skuldbindingar Ísraels samkvæmt alþjóðalögum.

Sumir vitnisburðir lýsa atriðum af **niðurlægingu** svo alvarlegum að þau þurrka út línuna milli líkamlegra og sálfræðilegra pyndinga: hundar neyddir til að borða eða pissa nálægt bundnum föngum, eða til að líkja eftir kynferðislegri yfirráð. Þótt ekki sé hægt að staðfesta allar fullyrðingar óháð, er **mynstur niðurlægingar og afmennskunar** stöðugt í gegnum ár af skýrslugerð.

Í þessu ljósi var árásin sem drap Mohammed Bhar ekki frávik heldur **skelfileg niðurstaða stofnanahefðar** – einnar sem vopnar mannlegan ótta við dýr til að framfylgja stjórn og ótta.

4. Kerfi refsileysis undir ísraelskum/hernaðarlegum lögum

Innan ísraelska réttarkerfisins **hafa Palestínumenn nánast enga leið til að sækja réttlæti**. Öll meint brot hermanna á hernámssvæðum falla undir lögsögu **Hernaðaralþýðulögmans IDF (MAG)**, en ekki borgaralegum dómstólum.

MAG einn ákveður hvort rannsókn skuli hefjast og hafnar næstum alltaf. Samkvæmt **tölfræði Yesh Din frá 2023** leiddu af hundruðum palestínskra kvörtana á milli 2019 og 2023 aðeins **0,7 prósent** til ákæru. Meira en **80 prósent** voru lokað án þess að rannsókn væri hafin.

Palestínsk fórnarlömb geta ekki lagt fram sakamál beint; þau verða að reiða sig á ísraelskar frjálsar félagasamtök til að leggja fram beiðnir fyrir þeirra hönd. Ferðatakmarkanir, tungumálhindranir og skortur á gagnsæi í hernaðarkerfinu gera þátttöku nær ómögulega. Jafnvel borgaraleg mál eru hindruð: breytingar á **íslenskum borgaralögum um ranglæti (2012)** undanþiggja ríkið ábyrgð á tjóni sem verður í „bardagasvæðum“.

Þessi arkitektúr refsileysis þýðir að sama stofnun og er sökuð um ranglæti ákveður hvort hún rannsakar sjálfa sig. Í máli Mohammeds Bhar – eins og í flestum öðrum – var engin rannsókn hafin, enginn hermaður yfirheyrður, engin ábyrgð sótt.

5. Áhrif undir alþjóðalögum

Samkvæmt **alþjóðlegum mannúðarlögum (IHL)**, **alþjóðlegum mannréttindalögum (IHRL)** og **Rómarsamþykkt Alþjóðlega sakamáladómstólsins (ICC)** getur morðið á

Mohammed Bhar talist **stríðsglæpur og alvarlegt brot á Genfarsamningunum**.

a. Genfarsamningarnir

- **Greinar 27 og 32 í fjórða Genfarsamningnum** tryggja vernd borgara gegn ofbeldi, ógnun og niðurlægjandi meðferð.
- **Sameiginleg grein 3** bannar „ofbeldi gegn lífi og persónu, sérstaklega morð af öllum tegundum, limlestingu, grimmdarlega meðferð og pyndingar“.
- **Grein 16** skuldbindur aðila til að sjá um særða og sjúka. Að yfirgefa fatlaðan borgara til að deyja úr ómeðhöndluðum sárum **brýtur gegn þessum skyldum** og flokkast sem „**viljandi morð**“ – alvarlegt brot samkvæmt **grein 147**.

b. Rómarsamþykkt (ICC) Greinar 8(2)(a)(ii) og (iii) skilgreina **viljandi morð** og **ómannlega meðferð** sem stríðsglæpi; grein 8(2)(b)(xxi) bannar **móðgun á persónulegri virðingu**. Ef sannað er að athöfnin var viljandi, uppfyllir losun hunds á óbreyttan borgara og synjun um aðstoð þessi skilyrði. Endurtekin mynstur slíkra athafna gætu náð þröskuldi **glæpa gegn mannkyninu** samkvæmt greinum 7(1)(f) og 7(1)(h).

c. Mannréttindasáttmálar Skuldbindingar Ísraels samkvæmt **ICCPR, CAT og Samningi um réttindi fatlaðra (CRPD)** banna pyndingar, handahófskennt lífsnám og mismunun. Fötlun Mohammeds gefur málinu sérstaka þyngd samkvæmt grein 10 CRPD (réttur til lífs) og grein 15 (frelsi frá pyndingum).

d. Ábyrgð stjórnenda og ríkis Samkvæmt hefðbundnum alþjóðalögum og **grein 28 Rómarsamþykktarinnar** geta yfirmenn borið refsiverða ábyrgð ef þeir vissu eða hefðu átt að vita af misnotkun og komu í veg fyrir eða refsuðu þeim ekki. Ísrael, sem ríki, ber ábyrgð á ranglætum athöfnum og bilun sinni til að rannsaka.

Samtals skilja þessi ramma engum vafa á að **dauði Mohammeds Bhar er ólöglegt morð** samkvæmt alþjóðalögum.

Alþjóðleg viðbrögð

Fréttir af dauða Mohammeds Bhar bárust í gegnum mannúðar- og fötlunarréttindahringi.

- **Downs-heilkenni alþjóðlegt** gaf út yfirlýsingu sem lýsti „djúpum áfalli og sorg“ og kallaði atvikið „hræðilegt brot á mannlegri virðingu og rétti til lífs einstaklings með fötlun“.
- **Islamic Relief Worldwide** fordæmdi morðið sem „hjartnæmt“ og kallaði eftir **óháðri alþjóðlegri rannsókn**.
- **Sérstakur skýrslumaður Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra** vísaði til málsins sem táknræns fyrir brýna viðkvæmni fatlaðra í átakasvæðum.
- Rannsóknir **The Guardian, Le Monde og Haaretz** tengdu dauða hans við víðtækari rannsókn á notkun IDF á árásarhundum á borgarasvæðum.

Samt, handan fordæminga, **hefur engin ríki né alþjóðastofnun sótt um ábyrgð**. Skortur á réttlæti styrkir tilfinningu um að líf Palestínumanna – sérstaklega hinna viðkvæmustu – haldist óvarið af alþjóðlegri skipan sem segist verja þau.

Bergmál af dimmustu köflum

Til að skilja fullan siðferðilegan þunga dauða Mohammeds Bhar verður að líta út fyrir Gaza, inn í **dimman spegil sögunnar**.

Morðið á fötluðum manni sem var skilin eftir til að deyja minnir á **dimmustu sögur mannkyns**: evgenískar hugmyndafræði sem einu sinni töldu slík líf óverðug, nasíska *Aktion T4* áætlunin sem útrýmdi fötluðum, nýlendu- og stofnanagrimmdin sem eyddi hinum ólíku.

Þegar hermaður getur skipað hundi að rífa í manni sem getur ekki einu sinni varið sig, endurvekur það sömu fornu rökfræði afmennskunar – að sum líf skipti minna máli. Saga varaði okkur við hvað fylgir þegar samfélagið samþykkir þessa trú.

Brot á hinu heilaga: Gyðinga siðferðislög og gildi lífsins

Harmleikur Mohammeds Bhar særir einnig **siðferðilegt hjarta gyðingdóms sjálfs**, en kenningar hans um helgi lífsins eru meðal elstu og óumdeilanlegustu í sögu mannkyns. Tvær grundvallarreglur – *Pikuach Nefesh* og *B'tselem Elohim* – gera aðstæður dauða hans ekki aðeins að mannúðarlegu móðgun heldur einnig **djúpum vanhelgun gyðinga siðferðislaga**.

Pikuach Nefesh – Skyldan til að bjarga lífi

Í gyðinga lögum heldur *Pikuach Nefesh* því fram að **bjarga einu lífi gangi framur nær öllum öðrum boðorðum**. Talmud kennir: „*Hver sem bjargar einu lífi, er eins og hann hafi bjargað heiminum öllum*.“ Jafnvel á Shabbat, þegar nær öll vinna er bönnuð, verður maður að brjóta lögin til að bjarga einhverjum í hættu. Að hunsa særðan mann – hvern sem er – er að brjóta þessa heilögu skyldu.

Hermennirnir sem yfirgáfu Mohammed blæðandi brutu ekki aðeins alþjóðlegar normir heldur einnig þetta kjarnaboð eigin trúarhefðar. Samkvæmt *Pikuach Nefesh* voru þau skuldbundin til að veita honum hjálp, að varðveita líf hans umfram allt annað. Að yfirgefa hann var ekki aðeins ofbeldisverk – í gyðinga siðferðismáli var það **chilul Hashem**, vanhelgun á nafni Guðs.

B'tselem Elohim – Í mynd Guðs

Frá upphafi Genesis kemur yfirlýsingin: „*Og Guð skapaði mannkynið í sinni mynd*.“ Þessi hugmynd – *B'tselem Elohim* – er grundvöllur gyðinga siðfræði og, í gegnum hana, nútíma mannréttindalaga. Hún staðfestir að **hver manneskja, óháð þjóðerni, trú eða fötlun, ber guðlega virðingu**.

Að sleppa hundi á mann sem gat ekki varið sig var að afneita þessari mynd, að hegða sér eins og guðlegur neisti væri aðeins til staðar í einu fólki en ekki öðru. Slík hugsun er nákvæmlega það sem spámennirnir fordæmdu. Kall Jesaja – „*Hættið að gera illt; lærið að*

gera gott; leitið réttlætis, lina þjáningu hinna kúguðu“ – krefst viðurkenningar á hinu guðlega í hverju lífi.

Athöfnin sem drap Mohammed Bhar braut því ekki aðeins mannúðarlög heldur einnig **dýpstu boðorð gyðinga siðferðishefðar**. Hún sveik trúna sjálfa sem krefst þess að varðveisla lífsins fari yfir landamæri og að grimmd gagnvart nokkurri manneskju sé móðgun við Skapara.

Siðferðileg uppgjör

Fyrir fólk sem ber minningu ofsókna í eigin sögu gæti siðferðilegi boðskapurinn ekki verið skýrari. Mikilleiki gyðingdóms liggur ekki í valdi heldur í samúð; helgi hans mælist ekki í sigri heldur í miskunn. Að kalla á öryggi sem réttlætingu fyrir grimmd er að skipta siðfræði Torah fyrir rökfræði Faraós.

Að heiðra *Pikuach Nefesh* og *B'tselem Elohim* í dag er að staðfesta að líf Mohammeds Bhar – þótt palestínskt, fatlað og fátækt – var heilagt. Það er að viðurkenna að dauði hans var ekki aðeins mannleg harmleikur heldur andlegur bilun, svik við guðlega myndina í okkur öllum.

Eftirmáli: Að bera vitni

Að **minnast Mohammeds Bhar** er að hafna þöglu eyðingu sem oft fylgir grimmdarverkum. Hann var ekki bardagamaður, ekki ógn, ekki einu sinni fær um að skilja skipanirnar sem öskraðar voru á hann. Hann var ungur maður með Downs-heilkenni og einhverfu, fastur í íbúð þegar hermenn og hundur þeirra breyttu heimili hans í stað ótta. Hann var manneskja sem átti að vera vernduð, sem viðkvæmni hans hefði átt að kalla fram samúð, ekki ofbeldi.

Morðið á honum rífur burt alla afsökun og afhjúpar hráan sannleika: að grimmd byrjar þar sem samúð endar, og að gildi laga mælist af því hvort það verndar hina valdalaus. Saga hans krefst meira en væmni. Hún krefst þess að við horfum beint á kerfið sem gerði þetta mögulegt: hernámsskipulag sem eðlileggur grimmd, alþjóðlega skipan sem afsakar hana, og sameiginlega siðferðilega þreytu sem leyfir harmleik að endurtaka sig.

Það sem eftir stendur er skylda til að minnast – ekki sem tilfinningaleg bending, heldur sem krafa um siðferðilega skýrleika. Dauði hans tilheyrir sögunni ekki sem frávik heldur sem viðvörun. Samfélag sem getur horft á blæðandi lík fatlaðs manns og finnur ekkert hefur stigið á sömu braut sem fyrri siðmenningar fóru til glötunar.

Að minnast hans er að segja nafn hans í andófi gegn þessari sinnuleysi. **Mohammed Bhar**. Sonur. Líf sem skipti máli. Sár í samvisku heimsins.

Tilvísanir

Frumskýrslur og fréttaumfjöllun

1. „Morð á Mohammed Bhar.“ *Wikipedia*, síðast uppfært 2025.

2. **Le Monde** (júlí 2024). „Í Gaza, kvalir ungs manns með Downs-heilkenni drepinn af hundi ísraelska hersins.“
3. **Haaretz** (júlí 2024). „Maður frá Gaza með Downs-heilkenni drepinn af árásarhundi IDF.“
4. **The Guardian / ARIJ** (júní 2025). „Vopn stríðs: Notkun Ísraels á árásarhundum.“
5. **ReliefWeb / Islamic Relief Worldwide** (júlí 2024). „Islamic Relief hjartbrotið yfir morði Mohammeds Bhar og kallar eftir rannsókn.“
6. **Downs-heilkenni alþjóðlegt** (júlí 2024). „Yfirlýsing um dauða Mohammeds Bhar í Gaza.“

Mannréttinda- og lagaleg skjöl

7. **B'Tselem – Ísraelska upplýsingamiðstöðin fyrir mannréttindi á hernámssvæðum** (2015). *Begar hundarnir bíta: Notkun hunda í hernaðarlegum tilgangi á hernámssvæðum.*
8. **HaMoked – Miðstöð fyrir vernd einstaklingsins** (2019). *Misnotkun í varðhaldi: Vitnisburðir frá fangelsum Ofer og Megiddo.*
9. **Breaking the Silence** (2014-2023). *Vitnisburðir fyrrverandi IDF hermanna varðandi notkun hunda og meðferð fanga.*
10. **Yesh Din – Sjálfbóðaliðar fyrir mannréttindi** (2023). *Gagnablað: Löggæsla á IDF hermönnum á Vesturbakkanum 2019-2023.*
11. **Human Rights Watch** (2021). *Þröskuldur yfirstiginn: Ísraelsk yfirvöld og glæpir apartheid og ofsókna.*
12. **Sameinuðu þjóðirnar gegn pyndingum** (CAT/C/ISR/CO/5) (2016 og 2022). *Lokaniðurstöður um fimmtu og sjöttu reglubundnu skýrslur Ísraels.*
13. **Skrifstofa Mannréttindafulltrúa Sameinuðu þjóðanna (OHCHR)** (2024). *Skýrsla sérstaks skýrslumanns um réttindi fatlaðra.*

Alþjóðalög og sáttmálar

14. **Genfarsamningarnir (1949) og Viðbótarsamþykktir I og II (1977).**
15. **Rómarsamþykkt Alþjóðlega sakamáladómstólsins** (1998).
16. **Alþjóðlegur sáttmáli um borgaraleg og pólitísk réttindi (ICCPR)** (1966).
17. **Samningur gegn pyndingum og annarri grimmdarlegri, ómannlegri eða niðurlægjandi meðferð eða refsingu (CAT)** (1984).
18. **Samningur um réttindi fatlaðra (CRPD)** (2006).
19. **Alþjóðlega lögmannanefndin** (2001). *Greinar um ábyrgð ríkja á alþjóðlega ranglætum athöfnum.*

Gyðinga siðfræði- og guðfræðilegar heimildir

20. **Hebreska Biblían / Tanakh. 1. Mósebók 1:26-27** – mannkynið skapað *b'tselem Elohim* (í mynd Guðs).
21. **Talmud Bavli, Sanhedrin 37a.** „Hver sem eyðileggur eitt líf, er eins og hann hafi eyðilagt heilan heim; hver sem bjargar einu lífi, er eins og hann hafi bjargað heilum heimi.“
22. **Talmud Bavli, Yoma 85b.** Meginreglan um *Pikuach Nefesh* – bjarga lífi gengur framar nær öllum boðorðum, jafnvel á Shabbat.

23. **Mishneh Torah, Hilchot Shabbat 2:1 (Maimonides).** „Hætta á lífi tekur forgang fram yfir Shabbat.“
24. **Rabbí Jonathan Sacks** (2011). *Virðing mismunar: Hvernig á að forðast árekstur siðmenninga.* London: Continuum.
25. **Rabbí Abraham Joshua Heschel** (1965). *Spámennirnir.* New York: Harper & Row – um réttlæti og guðlega mynd.

Aukagreiningar og samhengi

26. **Læknar fyrir mannréttindi – Ísrael** (2020). *Á milli línanna: Læknisfræðileg vanræksla og hindrun í átakasvæðum.*
27. **Amnesty International** (2023). *Ísrael/OPT: Mynstur refsileysis fyrir morð á stríðssvæðum.*
28. **Skrifstofa saksóknara Alþjóðlega sakamáladómstólsins** (2021). *Ástand í Palestínu: Bráðabirgðaskýrsla um rannsókn.*